

İçindekiler

Kısaltmalar	i
Giriş.....	ii
1. Programın Amacı ve Kapsamı.....	1
2. Program Hedefleri	1
3. Performans Göstergeleri	1
4. Koordinatör ve Sorumlu Kurum/Kuruluşlar	2
5. Eylem Planı	3

Kısaltmalar

AADG	Anneden Anneye Destek Grupları
AEP	Aile Eğitim Programı
ASDEP	Aile Sosyal Destek Programının
ASPB	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
ÇDS	Çocuk Dostu Şehir
ÇEMATEM	Çocuk ve Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi
ÇOGEF	Çocuk ve Gençler Sosyal Koruma Ve Destek Programı
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
ŞÖNİM	Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri

Giriş

Cumhuriyetimizin 100. yıl ufkunu ortaya koyan 2023 vizyonuyla ve katılımcı bir yaklaşımla (7.200'ü yerelden, 10.000'i aşkın kişi ve kurum görüşü, 66 adet ÖİK) hazırlanan Onuncu Kalkınma Planı bu yüksek hedeflere ulaşmada çok önemli bir yol haritası sunmaktadır.

Türkiye ekonomisinin gelişmiş ülkelere yakınsama sürecinin hızlandırılması ve kalıcı bir şekilde yüksek gelirli ülkeler arasında yer alabilmesi için kalkınma çabalarının ekonomik ve sosyal alanda kapsamlı reform çalışmalarıyla desteklenmesi planlanmıştır. Bu çerçevede, Onuncu Kalkınma Planında daha önceki planlardan farklı olarak **“Öncelikli Dönüşüm Programları”** adıyla aşağıda listesi sunulan 25 adet özel uygulama programı oluşturulmuştur. Kalkınma Planında önceliklendirmenin de yapılabilmesine katkıda bulunan söz konusu programlar, Planın uygulanabilirliğini ve kalkınma çabalarının etkinliğini artırmak amacıyla yeni bir yaklaşım çerçevesinde hazırlanmıştır.

Hem 2023 vizyonu hem de Onuncu Kalkınma Planı hedeflerine ulaşabilmek açısından önem taşıyan temel sorun alanlarına yönelik olarak tasarlanan bu programlar; genellikle birden fazla bakanlığın sorumluluk alanına giren ve kurumlar arası etkin koordinasyon gerektiren kritik reform alanlarına yönelik olarak tasarlanmıştır. Sektörel ve sektörler arası bir yaklaşımla hazırlanan ve beş yıl içinde sonuçlandırılması öngörülen bu programların Plan hedeflerine ulaşılması yolunda ciddi katkısı olacaktır.

Tasarım sürecinde, Öncelikli Dönüşüm Programlarıyla Plan hedefleri ve politikaları arasında bağlantı kurulmuş, bu politikaların etkin bir şekilde hayata geçirilebilmesi için programların temel unsurları ortaya konulmuştur. Bu kapsamda, Öncelikli Dönüşüm Programları için ayrıntılı eylem planları hazırlanmış bulunmaktadır. Programlar, toplamda 116 bileşen ve 1248 eylem içeren bu eylem planları yoluyla hayata geçirilecektir. Bu süreçte, toplam 35 bakanlık ve kurum/kuruluş, program koordinatörü ve/veya bileşen sorumlusu olarak görev almaktadır.

Ekonomi Koordinasyon Kurulunda ilgili Bakanların katılımıyla gruplar halinde görüşülen bu özel programlar, 16 Şubat 2015 tarihli ve 2015/3 sayılı Yüksek Planlama Kurulu Kararıyla resmîyet kazanmış ve uygulama safhası başlamıştır.

Eylem planlarındaki eylemler, eylemden sorumlu kuruluşlar tarafından eylemle ilgili kuruluşlarla koordinasyon halinde uygulamaya geçirilecektir. Eylem Planlarının izleme ve değerlendirmesi Onuncu Kalkınma Planı dönemi bitene kadar (2018 yılı sonuna kadar) Eylem İzleme Sistemine üçer aylık bilgi girişleri ve yılda 2 kere hazırlanarak Bakanlar Kurulu'na sunulacak Öncelikli Dönüşüm Programı İzleme Raporlarıyla yapılacaktır.

Yüksek Planlama Kurulu, uygulama sonuçlarını da dikkate alarak eylem planlarının gerektiğinde revizyonunda yetkili olacaktır.

Öncelikli Dönüşüm Programları Listesi:

1. Üretimde Verimliliğin Artırılması Programı
2. İthalata Olan Bağımlılığın Azaltılması Programı
3. Yurtiçi Tasarrufların Artırılması ve İsrafın Önlenmesi Programı
4. İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Programı
5. Kamu Harcamalarının Rasyonelleştirilmesi Programı
6. Kamu Gelirlerinin Kalitesinin Artırılması Programı
7. İş ve Yatırım Ortamının Geliştirilmesi Programı
8. İşgücü Piyasasının Etkinleştirilmesi Programı
9. Kayıt Dışı Ekonominin Azaltılması Programı
10. İstatistikî Bilgi Altyapısını Geliştirme Programı
11. Öncelikli Teknoloji Alanlarında Ticarileştirme Programı
12. Kamu Alımları Yoluyla Teknoloji Geliştirme ve Yerli Üretim Programı
13. Yerli Kaynaklara Dayalı Enerji Üretim Programı
14. Enerji Verimliliğinin Geliştirilmesi Programı
15. Tarımda Su Kullanımının Etkinleştirilmesi Programı
16. Sağlık Endüstrilerinde Yapısal Dönüşüm Programı
17. Sağlık Turizminin Geliştirilmesi Programı
18. Taşımacılıktan Lojistiğe Dönüşüm Programı
19. Temel ve Mesleki Becerileri Geliştirme Programı
20. Nitelikli İnsan Gücü İçin Çekim Merkezi Programı
21. Sağlıklı Yaşam ve Hareketlilik Programı
22. Ailenin ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Programı
23. Yerelde Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi Programı
24. Rekabetçiliği ve Sosyal Uyumunu Geliştiren Kentsel Dönüşüm Programı
25. Kalkınma İçin Uluslararası İşbirliği Altyapısının Geliştirilmesi Programı

1. Programın Amacı ve Kapsamı

Toplumun çekirdeğini oluşturan, bireyleri ve toplumu bir arada tutan aile kurumu, hoşgörü, sevgi ve karşılıklı anlayış çerçevesinde yetişen bireyler, güçlü toplum olmanın temel esasıdır. Göç ve kentleşme, kültürel değerlerdeki aşınma, bireyselleşmenin artması, aile eğitimindeki eksiklikler, yeni iletişim teknolojileri gibi nedenlerle, aile üyeleri arasındaki iletişim azalmış, boşanmalar artmış, tek ebeveynli ailelerin oranı yükselmiş ve aile kurumu zayıflamaya başlamıştır. Nüfusun yaş yapısındaki değişimler sonucunda gelecekte aktif olmayan nüfusun payının artması, doğurganlık hızının azalmasıyla da yaşlı nüfusun payının yükselmesi riski bulunmaktadır.

Bu programla, Türkiye'nin ekonomik ve sosyal gelişmesini desteklemek üzere dinamik nüfus yapısının korunması, aile kurumunun güçlendirilmesi ve böylece sosyal refah ve sosyal sermayenin artırılması amaçlanmaktadır.

Program kapsamında aile refahının korunması, evlilik öncesi eğitim ve aile danışmanlık hizmetlerinin etkinleştirilmesi, sosyal yardım ve hizmetlerin aile temelli sunulması, genç nüfusun yarattığı demografik fırsat penceresinden azami derecede faydalanılması öngörülmektedir.

2. Program Hedefleri

- Aile refahının korunması ve aile kurumunun güçlendirilmesi
- Kuşaklar arası dayanışmanın güçlendirilmesi
- İş ve aile yaşamının uyumlaştırılması
- Toplam doğurganlık hızının yenilenme oranının üzerine çıkarılması

3. Performans Göstergeleri

Gösterge*	Mevcut Durum (2013)	2018
Evlilik Öncesi Eğitim Programı katılımcı sayısı	50.000	175.000
Aile Eğitim Programı (AEP) katılımcı sayısı	50.000	175.000
Aile danışmanlığı hizmetinden yararlanan sayısı	-	40.000
Kötü alışkanlık ve bağımlılıkla mücadele çerçevesinde farkındalık programlarına katılımcı sayısı	200.000	600.000
Tek ebeveynli ailelere yönelik geliştirilmekte olan AEP modülü katılımcı sayısı	-	30.000
Aile Eğitim Programı finansal okuryazarlık modülü katılımcı sayısı	75.000	165.000
Toplam doğurganlık hızı **	2,07	En az 2,1
Kurumsal kreş bakım hizmeti alan çocuk oranı (0-4 yaş)***	% 2,4	% 5

* Göstergeler yıllık bazdadır.

** Türkiye İstatistik Kurumu verisidir.

*** 2011 Türkiye Aile Yapısı Araştırması verisidir.

4. Koordinatör ve Sorumlu Kurum/Kuruluşlar

Program Koordinatörü: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

1. Bileşen: Aileye Yönelik Hizmetlerin Geliştirilmesi / *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı*
2. Bileşen: Aile Refahının ve Nesiller Arası Dayanışmanın Artırılması / *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı*
3. Bileşen: Dinamik Nüfus Yapısının Korunması / *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı*

5. Eylem Planı

Bileşen 1: Aileye Yönelik Hizmetlerin Geliştirilmesi					
Politika 1.1: Evlilik öncesi eğitim, aile eğitimi ve aile danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması					
No	Eylem	Eylemden Sorumlu Kuruluş	Eylemle İlgili Kuruluşlar	Başlangıç-Bitiş Tarihi (Ay-Yıl)	Açıklama
1	Evlilik Öncesi Eğitim Programı yaygınlaştırılacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Milli Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği, Türkiye Diyanet Vakfı	Ocak 2015 -Aralık 2018	<ul style="list-style-type: none">- Evlilik öncesi eğitim programının yeni evli çiftlere ulaştırılması amacıyla eğitim seti bastırılacak, spot filmler hazırlanacak ve çalıştaylar düzenlenecektir.- Belediyeler tarafından açılan Kadın Danışma Merkezleri ve benzeri sosyal hizmet birimlerinde çalışan uzman personele eğitimler verilecektir.- TSK personeline yönelik verilen evlilik öncesi eğitim yaygınlaştırılacaktır.- Halk Eğitim Merkezlerine ve Kur'an kurslarına devam eden kursiyerlere yönelik olarak evlilik öncesi eğitim verilecektir.
2	Aile Eğitim Programı (AEP) yaygınlaştırılacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği, Türkiye Diyanet Vakfı	Ocak 2015 - Aralık 2018	<ul style="list-style-type: none">- AEP'nin halk eğitimleri yoluyla yaygınlaştırılması amacıyla AEP seti ve broşürleri dağıtılacak, güncel sorunlarla ilgili spot filmler yapılacaktır.- Belediyeler tarafından yerel radyo ve televizyonlarda aile ilişkilerini anlatan programlar yapılacaktır. AEP kapsamında yönetici, eğitici, formatör, eğitici yenileme eğitimi ve Baba Destek Programı eğitimi yapılacaktır.- Nüfusu yüz bin ve üzeri belediyelerin ilgili birimlerinde görev alan personele yönelik AEP eğitici eğitimi verilecektir.- 81 İl Müftülüğünde çalışan görevlilere AEP eğitici eğitimi verilecektir.

3	Aile Danışmanlığı Hizmetleri etkinleştirilecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Devlet Personel Başkanlığı, Mesleki Yeterlilik Kurumu, Türkiye Belediyeler Birliği	Ocak 2015 -Aralık 2016	<p>- Mesleki Yeterlilik Kurumu tarafından mesleki tanımı yapılan "aile danışmanlığı"nın mesleki yeterlilik çalışmaları tamamlanacaktır.</p> <p>- Aile ve Boşanma Süreci Danışmanlığı çerçevesinde daha önce Aile ve Boşanma Süreci Danışmanlığı eğitimi alan personele süpervizyon eğitimi verilecek, boşanma danışmanlığı hizmetine ilişkin spot filmler hazırlanacaktır.</p> <p>- Danışmanlık hizmetine ilişkin farkındalık oluşturulması için afiş, broşür vb. materyallerin tasarlanarak basımı ve dağıtımı yapılacaktır. Belediyelere Aile Danışmanı kadrosu ihdası için gerekli mevzuat çalışmaları tamamlanacaktır.</p>
4	Göçle şehre gelen ailelerin şehir yaşamına uyumları desteklenecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği	Ocak 2015 -Aralık 2018	<p>- Kadın danışma merkezlerinde, çocuk ve gençlik merkezlerinde, sosyal hizmet merkezleri ile kültür merkezlerinde ve belediyelerin ilgili birimlerinde göçle gelen aileler öncelikli olarak ele alınacak, bu ailelerin yerel yönetimlerin ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının sosyal yardım ve sosyal hizmet faaliyetlerinden etkin bir şekilde faydalanması sağlanacaktır.</p>
5	Tek ebeveynli ailelere yönelik hizmetler geliştirilecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği, Diyanet İşler Başkanlığı	Ocak 2015 -Aralık 2016	<p>- Tek ebeveynli ailelere yönelik olarak eğitim modülü hazırlanacak ve danışmanlık hizmetleri verilecektir.</p> <p>- Büyükşehir Belediyelerinde kurulan Aile Destek Merkezlerinin diğer belediyelerde de yaygınlaştırılması teşvik edilecektir.</p>

6	Nesiller arası dayanışmanın güçlendirilmesine yönelik faaliyetler yapılacak ve sosyal ve kültürel değerlerin daha güçlü bir şekilde aktarılması sağlanacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği, Diyanet İşleri Başkanlığı, Radyo ve Televizyon Üst Kurumu, TRT Genel Müdürlüğü	Ocak 2015 -Aralık 2018	- Yaşlıların deneyimlerini gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayacak yayınlar ve TV programları yapılacak, Milli Eğitim Bakanlığı müfredatı bu amaca hizmet edecek şekilde güçlendirilecektir. - Belediyeler aracılığıyla, gençlerle yaşlıları buluşturan sosyal projelerin üretilmesi, genç ve yaşlıların ortak etkinliklerle bir araya gelmeleri sağlanacaktır.
7	Yaşlılar için gündüz bakım hizmetleri geliştirilecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Yerel Yönetimler	Ocak 2015 -Aralık 2018	- Yaşlılar için gündüz bakım hizmetleri geliştirilecektir.

Politika 1.2: Aile içi şiddet ve istismarın önlenmesine yönelik hizmetlerin geliştirilmesi

No	Eylem	Eylemden Sorumlu Kuruluş	Eylemle İlgili Kuruluşlar	Başlangıç-Bitiş Tarihi (Ay-Yıl)	Açıklama
8	Aile içi şiddetin, ihmal ve istismarın önlenmesine yönelik çalışmaların etkinliği artırılabilecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Adalet Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği, Türkiye Diyanet Vakfı, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Türkiye Radyo ve Televizyon Genel Müdürlüğü, Yerel Yönetimler	Ocak 2015 -Aralık 2018	- Şiddet mağdurlarına yönelik hizmet sunan kuruluşların kapasiteleri ve kuruluşlar arasında işbirliği güçlendirilecektir. - Belediyelerdeki Kadın Danışma Merkezlerinde görev yapan uzmanlar tarafından kadınlara yönelik farkındalık yaratacak bilgilendirme toplantılarının yapılması sağlanacak ve etki analizi yapılacaktır. - Toplum destekli güvenlik hizmetleri kapsamında; aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddetle mücadelede görev yapan güvenlik ve asayiş personeline eğitim verilecektir. - Belediyeler tarafından açılan Aile Okulları yaygınlaştırılacaktır.

9	Çocuğa yönelik ihmal ve istismarı önleyecek mekanizmalar geliştirilecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Kalkınma Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı	Ocak 2015 - Aralık 2018	<ul style="list-style-type: none"> - Okul dışındaki ortamlarda çocuğa yönelik şiddetin önlenmesi ve azaltılması için ailelere ve çocuklara yönelik, eğitimler verilecek ve konferanslar düzenlenecektir. - Çocuğa Yönelik Şiddet Eylem Planının etkin bir şekilde uygulanması sağlanacaktır. - Çocuk Destek Merkezlerinin sayısı artırılacaktır. - Olası aile içi ihmal istismarın tespit edilmesine yönelik "Çocuk Erken Tanı ve Uyarı Sistemi" tamamlanacaktır. - Çocuğa yönelik ihmal ve istismar konularında rehber öğretmenlere hizmet içi eğitim seminerleri verilecek ve rehber öğretmenlerin öğrencilere, ailelere ve öğretmenlere ulaşması sağlanacaktır.
10	Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM) yaygınlaştırılacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı	Ocak 2015 - Aralık 2018	<ul style="list-style-type: none"> - Aile içi şiddetle etkin bir mücadele aracı olarak 2012 yılında kurulmaya başlanan ŞÖNİM'lerin kurumsal kapasiteleri ve sayıları kademeli olarak artırılarak 81 ilde yaygınlaştırılacaklardır.
Politika 1.3: Kötü alışkanlıklarla ve bağımlılıklarla mücadele edilmesi ve risk altındaki çocukların korunması					
11	Aile yapısını etkileyen kötü alışkanlıkların ve bağımlılıkların azaltılmasına yönelik hizmetler geliştirilecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Adalet Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği, Türkiye Diyanet Vakfı	Ocak 2015 -Aralık 2018	<ul style="list-style-type: none"> - Kötü alışkanlıkların ve bağımlılıkların azaltılmasına yönelik eğitim modülü hazırlanacak ve eğitimler düzenlenecektir. - Belediyelerin Çocuk ve Gençlik Merkezlerini yaygınlaştırılması teşvik edilecektir. - İyi uygulama örnekleri belediyelere tanıtılacaktır.

12	Uyuşturucu bağımlılarına yönelik tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri güçlendirilecektir.	Sağlık Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sivil Toplum Kuruluşları	Ocak 2015 -Aralık 2018	<ul style="list-style-type: none"> - Uyuşturucu ile Mücadele Danışma ve Destek Hattı kurulacaktır. - Sosyal hizmet merkezleri aracılığıyla madde bağımlılarının tespit edilerek tedaviye yönlendirilmeleri sağlanacaktır. - Uyuşturucu bağımlılığının tedavisini sağlayan kurumların etkinliği artırılacaktır. - Uyuşturucu bağımlılığı ile mücadele eden sivil toplum kuruluşları desteklenecektir. - Uyuşturucu bağımlılığı konusunda hizmet veren çocuk ve ergen madde bağımlılığı tedavi merkezi (ÇEMATEM) sayı ve etkinliği artırılacaktır. - Uyuşturucu maddelerin zararları ve korunma yöntemleri ile ilgili olarak okullarda rehber öğretmenler tarafından uygulanmak üzere rehberlik programları hazırlanacaktır. - Uyuşturucu bağımlılarının tedavi sonrası topluma kazandırılması amacı ile İŞKUR tarafından aktif işgücü programlarından faydalanmaları sağlanacaktır.
13	Çocuk Destek Merkezleri yaygınlaştırılacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı	Ocak 2015 -Aralık 2018	- Çocuk Destek Merkezlerinde özellikle istismar mağduru ve uyuşturucu bağımlısı çocukların rehabilitasyonu konusuna ağırlık verilecektir.
14	Suç mağduru ve suça sürüklenmiş çocuklara yönelik etkin bir rehabilitasyon programı uygulanacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Adalet Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı	Ocak 2015 -Aralık 2018	- Suç mağduru ve suça sürüklenmiş çocuklara yönelik hazırlanan ANKA Programı ve Öfke Kontrolü Grup Programı eğitimleri yeni bilgi ve tekniklerle revize edilecek ve yaygınlaştırılacaktır.
15	Risk altındaki çocuklara yönelik hizmetler güçlendirilecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Adalet Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı	Ocak 2015 -Aralık 2018	- Sokakta yaşayan, çalışan, çalıştırılan ve risk altında olduğu tespit edilen çocuklar ile koruma altında olup madde bağımlılığı tedavisi tamamlanan çocuklar ve ailelerine yönelik psiko-sosyal destek programları oluşturulacaktır.

16	İçişleri Bakanlığının Çocuk ve Gençlik Programı (ÇOGEP) etkinleştirilerek devam ettirilecektir.	İçişleri Bakanlığı	Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı	Ocak 2015 -Aralık 2018	- 2012 yılından beri uygulanan ve çocuk ve gençlerin kişisel ve sosyal gelişimlerinin sağlanması çerçevesinde toplumsal açıdan korunmalarına ilişkin tedbirlerin yaşama geçirilmesini, bu kapsamda kendilerine sosyal destek sağlayarak topluma faydalı bireyler olarak yetişmelerine katkıda bulunan ÇOGEP Programı etkinleştirilerek devam ettirilecektir.
17	Çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik mevzuat hazırlıkları tamamlanacaktır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Sivil Toplum Kuruluşları	Ocak 2015 -Aralık 2015	- Kültürel ve sanatsal faaliyetlerde çalışan çocuklara yönelik mevzuat çalışmaları tamamlanacaktır.
18	Gezici ve geçici tarım işlerinde aileleri ile birlikte çalışan çocukların eğitim hayatından kopmamalarına yönelik program yaygınlaştırılacaktır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sivil Toplum Kuruluşları	Ocak 2015 -Aralık 2018	- Gezici ve geçici tarım işlerinde aileleri ile birlikte çalışan çocukların eğitim hayatından kopmamalarına yönelik program yaygınlaştırılacaktır.

Bileşen 2: Aile Refahının ve Nesiller Arası Dayanışmanın Artırılması**Politika 2.1: Ailelere bilinçli ve sürdürülebilir tüketim alışkanlığının kazandırılması**

No	Eylem	Eylemden Sorumlu Kuruluş	Eylemle İlgili Kuruluşlar	Başlangıç-Bitiş Tarihi (Ay-Yıl)	Açıklama
19	Ailelerin finansal okuryazarlığı konusunda farkındalığını artırmaya yönelik çalışmalar yapılacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Milli Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği, Yerel Yönetimler	Ocak 2015 -Aralık 2018	<p>- Aile Eğitim Programı kapsamında ailelerin ve bireylerin finansal okuryazarlıklarının artırılması amacıyla eğitim ve bilgilendirme faaliyetleri planlanacaktır.</p> <p>- Belediyelerin Gençlik Merkezlerinde ve Kadın Danışma Merkezlerinde bankacılık, borçlanma, kredi kartı kullanımı ve yatırımlarla ilgili eğitimler verilecek, seminerler düzenlenecek, el kılavuzları hazırlanarak dağıtılacaktır.</p> <p>- Yaygın eğitim kurumlarında bilinçli ve sürdürülebilir tüketim alışkanlığının kazandırılmasına yönelik kurs ve seminerler verilecektir.</p>
20	Asgari düzeyde dahi tüketim yapamayan hanelere sürdürülebilir şekilde asgari tüketim düzeyinde sosyal yardım verilecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı	Ocak 2015 -Aralık 2018	<p>- Asgari düzeyde dahi tüketim yapamayan hanelere sürdürülebilir şekilde asgari tüketim düzeyinde sosyal yardım verilmeye devam edilecektir.</p>

Politika 2.2: Sosyal hizmet ve yardımların diğer kamu hizmetleriyle koordineli aile odaklı olarak etkin bir şekilde yürütülmesi

No	Eylem	Eylemden Sorumlu Kuruluş	Eylemle İlgili Kuruluşlar	Başlangıç-Bitiş Tarihi (Ay-Yıl)	Açıklama
21	Sosyal yardım veya sosyal hizmete ihtiyacı olan bütün vatandaşlarımıza ulaşacak olan Aile Sosyal Destek Programının (ASDEP) alt yapısı tamamlanacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Diyabet İşleri Başkanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Türkiye Belediyeler Birliği	Ocak 2015 -Aralık 2015	- ASDEP'in hayata geçirilmesi için gerekli olan insan kaynağı planlaması, mevzuat alt yapısı, il bazlı risk haritaları, ASPB hizmetlerinin hizmet standartları, izleme ve değerlendirme sistemi, ASDEP personelinin görev tanımlarını içeren hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.
22	ASDEP için bir bilişim altyapısı kurulacak ve yeterli sayıda nitelikli personel istihdam edilecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Kalkınma Bakanlığı, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu	Ocak 2015 -Aralık 2016	- ASDEP'in ülkemiz geneline yaygınlaştırılması aşamasında yeterli sayıda ve nitelikte personel istihdamı gerçekleştirilecektir. - ASDEP kapsamında ilgili kuruluşlarla koordinasyonun sağlanabilmesi amacıyla gerekli bilişim altyapısı ve mevzuat çalışmaları gerçekleştirilecektir.

23	ASDEP aşamalı olarak hayata geçirilecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği	Aralık 2015 -Aralık 2017	- Hazırlık çalışmaları tamamlanan ASDEP, belirli illerde aşamalı bir şekilde uygulamaya konulacaktır.
----	---	--------------------------------------	--	--------------------------	---

Politika 2.3: Sağlık alanında bebek dostu uygulamaların ve yerel belediyeler tarafından çocuk dostu ortamların geliştirilmesi					
No	Eylem	Eylemden Sorumlu Kuruluş	Eylemle İlgili Kuruluşlar	Başlangıç-Bitiş Tarihi (Ay-Yıl)	Açıklama
24	Mevcut çocuk ve anne dostu sağlık uygulamaları geliştirilecektir.	Sağlık Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Ocak 2015 -Aralık 2016	- Aile sağlığı birimlerinin "Bebek dostu" unvanına sahip olması pozitif performans kriteri haline getirilecektir. Mevcut durumda 45 ilin kazandığı Altın Bebek Dostu İl unvanınının 81 ilin tamamına yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır. - Türkiye genelinde akran eğitimi kapsamında "Anneden Anneye Destek Gruplarının (AADG)" kurulması ve yaygınlaştırılarak etkinliğinin artırılması sağlanacaktır.
25	0-3 yaş bebek ve çocukların zihinsel ve ruhsal gelişiminin sağlanması yönünde programların geliştirilmesi ve uygulanması sağlanacaktır.	Sağlık Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı	Ocak 2015 -Aralık 2016	- Bebek ve çocuk izlem protokolleri bu kapsamda güncellenerek uygulamada yaygın kullanımı sağlanacaktır.

26	Yerel yönetimlerde çocuk dostu şehirler modeli oluşturulacak ve yaygınlaştırılacaktır.	İçişleri Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği	Ocak 2015 -Aralık 2018	<ul style="list-style-type: none"> - Çocuk dostu şehir kriterleri ilgili kuruluşlarla birlikte belirlenecektir. Bu konuda dünyadaki iyi uygulama örnekleri incelenerek alternatif modeller oluşturulacak ve yaygınlaştırılacaktır. - Çocukların yoğun olarak kullandığı park, bahçe, oyun alanları, sokaklar, okul bahçeleri gibi alanların çocuk dostu bir şekilde düzenlenmesine yönelik standartlar geliştirilmesi çalışmaları sonuçlandırılacaktır. - Çocuk Dostu Şehir (ÇDS) Projesi gerçekleştirilecektir. - Çocuk Dostu Kentlerin oluşturulması, genelgelerle desteklenerek farkındalık oluşturulacaktır.
----	--	--------------------	--	------------------------	--

Bileşen 3: Dinamik Nüfus Yapısının Korunması

Politika 3.1: Aile ve iş hayatının uyumunun güçlendirilmesi

No	Eylem	Eylemden Sorumlu Kuruluş	Eylemle İlgili Kuruluşlar	Başlangıç-Bitiş Tarihi (Ay-Yıl)	Açıklama
27	Çalışanların doğuma bağlı izin ve hakları güçlendirilecektir.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Devlet Personel Başkanlığı	Ocak 2015 -Aralık 2016	<ul style="list-style-type: none"> - Evlat edinilmesi halinde ücretli ve ücretsiz doğum izinlerinden yararlanılması sağlanacaktır. - Doğum sonrasında annenin vefatı halinde kalan izinlerden babanın yararlandırılması sağlanacaktır. - Prematüre doğumlarda annelik izin hakları genişletilecektir. - Devlet memurlarının doğum izinlerinde oldukları dönemde kadro ve derece ilerlemesi sağlanacaktır. - Asgari Geçim İndiriminde üçüncü çocuk için yüzde 5 yerine yüzde 10 indirim sağlanacaktır. - Ebeveynlere birinci çocuk için iki ay, ikinci çocuk için dört ay, üçüncü çocuk için altı ay yarı zamanlı ücretli çalışma hakkı getirilecektir. İşçilerin ücretleri işsizlik fonundan karşılanacaktır.

28	Bütün annelere "Doğum Hediyesi" programı başlatılacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Sağlık Bakanlığı	Ocak 2015 - Aralık 2015	- 657 Sayılı Kanun kapsamında sadece devlet memurlarına ve babalara verilen doğum yardım ödeneğinin miktarı ve kapsamı genişletilerek bütün annelere "Doğum Hediyesi" olarak verilecektir.
29	Devlet memurlarının sahip olduğu babalık izni ve benzeri haklar özel sektör çalışanlarını da kapsayacak şekilde genişletilecektir.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Devlet Personel Başkanlığı	Ocak 2015 -Aralık 2015	- İşçilere eşinin doğum yapması veya evlat edinmesi halinde üç gün babalık izni verilmesi sağlanacaktır. - İşçilerin en az yüzde 70 oranında engelli veya süregelen hastalığı olan çocuğunun hastalanması halinde bir yıl içinde on güne kadar ücretli izin verilmesi sağlanacaktır.
30	Doğum izinlerinden sonra ebeveynlere çocuklarının ilkokula başlama yaşına kadar kısmi süreli çalışma hakkı getirilecektir.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Devlet Personel Başkanlığı, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları, Sivil Toplum Kuruluşları	Ocak 2015 -Aralık 2016	- Çocuk sahibi olan çalışanların doğum izninden sonra çocuğun ilkokula başlama yaşına kadar kısmi süreli çalışma hakkı getirilmesine yönelik bir mevzuat düzenlemesi yapılacaktır. - Özel istihdam bürolarına bu çerçevede ortaya çıkacak işgücü kaybını önlemek amacıyla geçici iş ilişkisi kurma yetkisi verilecektir.
31	Aile ve iş hayatının uyumunun güçlendirilmesi için farkındalığın artırılması sağlanacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İşçileri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Sivil Toplum Kuruluşları, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği	Ocak 2015 -Aralık 2018	- İşverenlerde duyarlılık artırmaya yönelik bilgilendirme faaliyetleri yapılacaktır. Bu kapsamda oluşturulan "İş'te Eşitlik Platformu" güçlendirilecektir. - Başta organize sanayi bölgelerinde olmak üzere özel sektörde kreş imkânlarının artırılması konusunda işçi ve işveren sendikalarıyla birlikte politikalar belirlenecektir. - Kaliteli, hesaplı ve kolay erişilebilir çocuk bakım modelleri araştırılarak ülkemize uygun model önerileri geliştirilecektir. - Çalışanların doğuma bağlı haklarına ilişkin afiş, broşür, kitapçık vb. materyaller hazırlanarak valilikler, yerel yönetimler ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla paylaşılacaktır.

Politika 3.2: Kaliteli, hesaplı ve kolay erişilebilir kreş ve okul öncesi eğitim imkânlarının yaygınlaştırılması

No	Eylem	Eylemden Sorumlu Kuruluş	Eylemle İlgili Kuruluşlar	Başlangıç-Bitiş Tarihi (Ay-Yıl)	Açıklama
32	Kaliteli, hesaplı ve kolay erişilebilir kreş imkânlarının yaygınlaştırılması sağlanacaktır.	ASPB	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İŞKUR, Milli Eğitim Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, SGK, Yerel Yönetimler, Kalkınma Ajansları, Türkiye Beld. Birl.	Ocak 2015 - Aralık 2016	- Kamu mali dengeleri çerçevesinde kaliteli, hesaplı ve kolay erişilebilir kreş imkânlarının yaygınlaştırılması sağlanacaktır. - Milli Eğitim Bakanlığı izni ile açılan okul öncesi eğitim kurumlarına (4-6) tanınan vergi teşviklerinden Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı izni ile açılan kreşlerin (0-6) de faydalanması sağlanacaktır.
33	Kamu kurumlarındaki kreşler ve çocuk bakım evleri etkin bir şekilde kullanılacaktır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Devlet Personel Başkanlığı, Diğer Kamu Kurum ve Kuruluşları	Ocak 2015 - Aralık 2015	- Kamu kurumları içerisinde açılmış bulunan kreş ve çocuk bakım evlerinin kapasitelerinin ve doluluk oranlarının saptanması için gerekli çalışmalar yapılacak, kontenjan açığı bulunanların tespiti halinde diğer kamu ve özel sektör çalışanlarının bu imkândan yararlanabilmesini sağlamak amacıyla gerekli idari ve hukuki düzenlemeler yapılacaktır. - 150 kadın çalışanı olan kamu kuruluşlarında kreş açılması veya dışardan hizmet satın alınması yaygınlaştırılacaktır.
34	Kaliteli, hesaplı ve kolay erişilebilir okul öncesi eğitim imkânları yaygınlaştırılacaktır.	Milli Eğitim Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği	Ocak 2015 - Aralık 2018	- Okulöncesi çağı çocuklarının gidebilecekleri kurum sayıları artırılabilecek, kitap ve eğitim materyali dağıtılacaktır. - Belediyelerin okul öncesi eğitim kurumu açabilmesi için gerekli yasal düzenlemeler hazırlanacaktır. Bu kapsamda, 5393 sayılı Belediyeler kanununun 14. maddesinin (b) bendi kreşleri de içerecek şekilde yeniden düzenlenecektir. - Ekonomik olarak yetersiz olan ailelerin çocuklarından devlet anaokullarında katılım payı alınmamasına yönelik çalışmalar başlatılacaktır.

35	Özel sektörün sunacağı kreş hizmetleri yaygınlaştırılacaktır.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği	Ocak 2015 -Haziran 2016	- İşletmelerin kendi çalışanlarına hizmet sunan kreş yatırım ve harcamalarına yönelik destekler geliştirilecektir. - Organize Sanayi Bölgeleri içinde hizmete açılan kreşlerin sayıları artırılabilecektir.
36	İŞKUR'un meslek kurslarına katılım sağlamaları şartıyla kadınların çocuklarını bırakabilecekleri oyun odaları yaygınlaştırılacaktır.	Milli Eğitim Bakanlığı	İŞKUR, Kalkınma Ajansları, Devlet Personel Başkanlığı, Yerel Yönetimler	Ocak 2015 - Aralık 2017	- İŞKUR'un meslek kurslarına devam eden kadınların çocuklarının gelişimlerini destekleyecek nitelikli bakımın etkinliklerle sağlanması amacıyla halk eğitim merkezleri bünyesinde tahsis edilecek mekânlarda oluşturulacak oyun odaları kadın işsizliğinin ve okula gitmeyen çocuk nüfusunun yüksek olduğu pilot illerde oluşturulacak, daha sonrasında ise bu oyun odalarının ülke genelinde yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

Politika 3.3: Eğitim müfredatı, yazılı ve görsel yayınlar ile STK'ların ilgili faaliyetlerinin desteklenmesi yoluyla aile dostu kültürel ortamın geliştirilmesi

Eylem	Eylemden Sorumlu Kuruluş	Eylemle İlgili Kuruluşlar	Eylemle İlgili Kuruluşlar	Başlangıç-Bitiş Tarihi (Ay-Yıl)	Açıklama
37	Mevcut örgün ve yaygın öğretim programlarının aile değeri ekseninde gözden geçirilmesi, bu kapsamda yeni materyallerin hazırlanması sağlanacaktır.	Milli Eğitim Bakanlığı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Ocak 2015 - Aralık 2016	- Mevcut eğitim müfredatı aile kültürünün geliştirilmesi çerçevesinde gözden geçirilecek, gerekli görülmesi halinde yeni program ve eğitim materyalleri hazırlanacaktır.

38	Aile dostu faaliyetler desteklenecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu	Ocak 2015 - Aralık 2018	<p>- Tüm aile bireylerinin birlikte katılabileceği kültürel aktiviteler desteklenecektir.</p> <p>- Belediye ve STK'ların ortak kampanyaları ile yazılı ve görsel medya kullanılarak aile bilinci geliştirilecektir. Bu kapsamda yazılı ve görsel materyaller hazırlanıp dağıtılacaktır.</p> <p>- Belediyelerde, Kent Konseyleri bünyesinde Aile Meclisleri kurulacaktır. Belediyelerin aile konusunda sivil toplum kuruluşları ile ortak proje geliştirmeleri desteklenecektir.</p> <p>- STK'ların aile dostu uygulamaları ve proje teklifleri ile özel sektörün bu alandaki sosyal sorumluluk projeleri, çeşitli kamu kuruluşları tarafından sağlanan sosyal hibe destek programları tarafından öncelikli olarak değerlendirilerek uygun görülenler desteklenecektir.</p>
----	--	--------------------------------------	--	-------------------------	--

Politika 3.4: Maddi imkânsızlıklar nedeniyle evliliklerin geciktirilmesinin önlenmesi

No	Eylem	Eylemden Sorumlu Kuruluş	Eylemle İlgili Kuruluşlar	Başlangıç-Bitiş Tarihi (Ay-Yıl)	Açıklama
39	Gençlerde evliliğin teşvik edilmesi amacıyla destek modelleri geliştirilecektir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu, Hazine Müsteşarlığı	Ocak 2015 - Aralık 2015	- Bireysel Emeklilik Sigortası benzeri bir "Çeyiz Hesabı" programı başlatılarak, devlet tarafından belirlenecek oranda desteklenecektir.